



A FŐVÁROSI BÍRÓSÁG  
BÜNTETŐ KOLLÉGIUMVEZETŐ  
2006.El.II.C.6/10. szám

### **A 2006. június 12-i kollégiumi ülés alapján készült összefoglaló**

#### ***Az új Büntetőeljárás Törvény néhány alapvető rendelkezésének értelmezése***

A 2006. évi LI. törvénnyel módosított, és többségében július 1-vel hatályba lépő Büntetőeljárás Törvény az Alkotmánybíróság döntéseit is figyelembe véve<sup>1</sup> határozta meg a törvényes vád fogalmát, és alapelvi szintre emelte a vádhoz kötöttség elvét.

Következetesebben elhatárolja a perbeli funkciókat, a váddal való rendelkezés jogát, a vádért való felelősséget, az alakilag és tartalmilag megalapozott vád fogalmát, a bírósági eljáráshoz kapcsolódóan a vádhoz kötöttség szabályait. A jogalkotás során az igazságszolgáltatás alkotmányjogi meghatározottságát tartva szem előtt az alapelvi garanciális szabályok megfogalmazásán túl speciális szabályokat rendel a közvádló (a pótmagánvádló, magánvádló) vádképviselési funkciójának ellátásához, és megerősíti az Alkotmány 57.§ (1) bekezdésében garantált független, pártatlan, semleges bírói eljáráshoz való jogot.

#### **1. Törvényes vád fogalma (Be. 2.§ (2) bekezdés)**

A hatályos jogszabály alapján a törvényes vád fogalma pusztán egy formai legitimitációt jelent, és ezen a helyzeten kíván változtatni a jogalkotó, amikor tételes meghatározást ad a vád tartalmi kellékeit illetően, indokolásában pedig az Alkotmánybíróság határozatában<sup>2</sup> megfogalmazott követelményekre utal: konkrétan körülírt cselekmény, Btk. szerinti minősítés, pontosan azonosítható személy felelősségvonására irányuló megalapozott, a bizonyítékok megjelölését és a indítványait is magában foglaló összefoglalt vád. Ezek a követelmények a közváddal a pótmagánvád alapján benyújtott vádindítvánnyal, illetve megfelelő értelmezéssel a bírósági elő állítás során keletkező feljegyzéssel és a magánváddal szemben is érvényesülő követelmények.

A vád tárgyává tett tények, és az ehhez kapcsolódó jogi minősítés minimális tartalmi kellékek, ezek hiánya nem pótolható.

A törvényes vád hiányában a büntetőeljárás

- a tárgyalás előkészítése során a Be. 267.§ (1) bekezdés j./ pontja alapján,

---

<sup>1</sup> 9/1992 (I.30.), 14/2002. (III.20), 6/1998. (III.11) AB határozatok

<sup>2</sup> 14/2002 (III.20) AB határozat

- a tárgyalás előkészítését követően, de még az érdemi tárgyalás megkezdése előtt a Be. 275.§ (1) bekezdése alapján,
  - az elsőfokú eljárás során tárgyaláson a Be. 332.§ (1) bekezdés d./ pontja alapján,
  - illetve tárgyaláson kívül a Be. 339.§ (1) bekezdése alapján meg kell szüntetni.
- A törvényes vád hiánya a fellebbezési eljárás során abszolút hatályon kívül helyezési okként szerepel. (Be. 373.§)

A vádelv következetes érvényesülése az új jogi szabályozásra tekintettel a bíróság részéről is megváltozott szemléletet igényel. A Be. 2.§ (4) bekezdése a vádhoz kötöttség elvét határozza meg két irányból is: köteles kimeríteni, de a vádon túl nem terjeszkedhet. Ezt szorosán értelmezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a vád szerinti történeti tényállásban szereplő cselekményt csak akkor bírálhatja el a bíróság, ha azt a vádhatóság jogilag is minősíti. A bíróságnak az a felhatalmazása, hogy nincs kötve a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítéséhez, csak korlátozottan érvényes: a vád tárgyát nem módosíthatja, de a vád keretein belül eltérő tényállás megállapítása mellett más minősítést alkalmazhat. Ehhez kapcsolódó kérdés, hogy a váddal összefüggő, de a vád tárgyává nem tett cselekmény vonatkozásában a vád kiterjesztésének lehetőségére a bíróság nem hívhatja fel az ügyész figyelmét.

\*\*\*\*\*

*A Fővárosi Bíróság Kollégiumának többsége, valamint a Fővárosi Ítéltábla jelen lévő képviselői ezzel ellentétben az alábbi álláspontra képviselik:*

*Az új Be. szabályaiból nem vezethető le, hogy változtatni kíván az eddigi jogértelmezésen és a töretlen bírói gyakorlaton, nevezetesen: a bíróságot mind a bizonyítási eljárás, mind pedig a döntéshozatal során a vád tárgyává tett tények kötik, függetlenül attól, hogy az ügyész valamennyi cselekményt minősített-e (helyesen minősített-e), ugyanis a jogi felhívás elmaradása nem érinti a törvényes vád fogalmát.*

*A bíróság lehetősége, hogy előkészítő ülésen megállapítsa a vádtól eltérő minősítés lehetőségét, de ez az eljárása is a vád tárgyává tett cselekmények eltérő jogi minősítésére vonatkozik. Ez a rendelkezés érvényes a valóságos alaki- illetve anyagi halmazat esetére egyaránt. (Be. 270.§)*

*Amennyiben a bizonyítási eljárás során jut eltérő következtetésre, erről a feleket a hatályos jogszabályhoz hasonlóan tájékoztatni, szükség esetén a védelem számára a felkészüléshez időt biztosítani köteles. (321.§ (4) bekezdés; 366.§ (6) bekezdés)*

*Ugyanakkor, ha a vádirati tényállás csak a bűncselekmény alapesetére vonatkozó tényeket tartalmazza, ügyészi tényállás-módosítás és indítvány nélkül nincs lehetőség a minősített eset megállapítására. Ellenkező esetben a bíróság túlterjeszkedne a vádon, ami másodfokon eljárásjogi következménnyel jár.*

A vád kellékeit a Be. 217.§ (3) bekezdése tartalmazza. A (3) bekezdés b./ pontjában szerepel ugyan a vád tárgyává tett cselekmény leírása, azonban a törvényes vád fogalmának meghatározásával ez önálló jogszabályi meghatározottságot nyert. A bíróság a Be. 268. § (1) bekezdése szerinti feladatának teljesítése során megkeresheti az ügyészt – többek között – a vádirat hiányosságainak pótlása végett. Amennyiben az ügyész a felhívásnak nem tesz eleget, a hiányt nem pótolja, akkor ez ugyanezzel a következménnyel jár, mint a törvényes vád hiánya, mert a bíróság az eljárást a Be. 267.§ (1) bekezdés k./ pontja alapján megszünteti.

Mindkét eset eljárásjogi akadályt eredményez, vagyis ugyanazon tényállás alapján ugyanazon vádlottakkal szemben vádemelésre nem kerülhet sor.

A megszüntető végzés ellen az általános szabályok szerint a Be. 324.§-ban felsorolt személyek élhetnek fellebbezéssel. A Be. 346.§ (1) bekezdése értelmében az elsőfokú bíróság ügydöntő végzése elleni fellebbezésre az ítélet elleni fellebbezés szabályai irányadóak.

Az adott esetben ez az általános fellebbezési jog a vádlott és a védő esetében a döntés tartalma és a fellebbezés iránya miatt nem érvényesülhet. Amennyiben a bíróság a büntetőeljárást a törvényes vád hiánya miatt megszünteti, a vádlotti, védelmi fellebbezés csak arra irányulhat, hogy törvényes vád hiányában is kikényszerítse a bírósági eljárás lefolytatását. Ilyen jogosultságról az eljárásjogi törvény nem tartalmaz rendelkezést. Másrészt ez a fellebbezés végső soron a vádlott terhére szóló fellebbezés, hiszen az ügyészség – ha nem is a törvénynek megfelelő formában – a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítását célzó vádiratot nyújtott be, így az eljárás folytatása a bűnösség megállapítását is eredményezheti. Sem a hatályos, sem a hatályba lépő jogszabály nem ad lehetőséget, hogy a vádlott saját maga terhére fellebbezést jelentsen be. (Be. 324.§ (2) bekezdés)

\*\*\*\*\*

*A törvényes vád hiánya vagy az alakszerűségek megsértésével benyújtott vád az eljárás megszüntetését eredményezi a Be.267.§ (1) bekezdés j-k./ pontjai alapján. A megszüntetés eljárásjogi akadályt (res iudicata) eredményez.*

*A megszüntető végzés ellen a vádlott és a védő által bejelentett fellebbezés a törvényben kizárt, ezért azt már az elsőfokú bíróságnak el kell utasítania (Be. 341.§ (1) bekezdés). A törvényes vád hiányát a másodfokú bíróság is megállapíthatja, ebben az esetben hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és megszünteti az eljárást (Be. 373.§ (1) bekezdés I/c. pont).<sup>3</sup>*

## **2. A bizonyítási teher és a védelemhez való jog (Be. 4.§, 5.§)**

A perbeli funkciók elkülönítése a vád, védelem és a bíróság eltérő szerepének tételes jogi szabályozása egyrészt rendezi a vádló és a bíróság viszonyát, és meghatározza a terhelt védekezésének tartalmát, irányát, vagyis a védelmi jog tényleges megvalósulásának lehetőségét. A jogszerű és eredményes védekezés feltételezi annak pontos ismeretét, hogy a vádló milyen tények, összefüggések és milyen bizonyítékok alapján kívánja bíróság elé állítani a terheltet, aki ennek megfelelően építheti fel a védekezését.

<sup>3</sup> Összefoglaló az ítéletábrák, valamint a megyei bíróságok (Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumvezetőinek 2006. március 27-29. között tartott tanácskozása ajánlásairól

A hatályos Büntetőeljárás Törvény a kontradiktórius eljárás elemein épül fel, és a módosítás ezeket a rendelkezéseket erősíti. A jogalkotó a bizonyítási eljárás során a bizonyítékok előterjesztését, a bizonyításban való aktív részvételt illetően a felekkel szemben nem azonos követelményt állít fel. Ez a processzuális egyenlőtlenség nem sérti az ügyfélegyenlőség elvét. A vádlói, közzvádloi mulasztásnak van eljárásjogi szankciója, míg ugyanez a védelem oldalán nem áll fenn, hiszen belép a bíróság hivatalbóli bizonyítási kötelezettsége.

### **3. A tisztességes eljárás, a bíróság pártatlanságának kívánalma**

#### **A bíróság feladata a bizonyítási eljárás során (Be.75.§ (1) bekezdése)**

A módosítás egyik vitatható, de kétségtelenül egyik legfontosabb üzenete, hogy a vádat alátámasztó bizonyítékok beszerzésére és megvizsgálására vádlói indítvány hiányában a bíróság nem köteles.

Fontos üzenet, mert az alapelvi szintű szabályokat, vagyis a vádló bizonyítási kötelezettségét, az eljárás feladatok megoszlásának az elvét a bizonyítás általános szabályai között is kifejezésre juttatja.

Vitára okot adó egyrészt a megfogalmazása, amely lehetőséget ad az eltérő értelmezésre, másrészt az eljárásjogi következmények miatt. Azzal, hogy a jogszabály szövege szerint a bíróság „nem köteles”, nem következik, hogy nem jogosult a vádat alátámasztó bizonyítékok beszerzésére. Más oldalról viszont ügyészi, vádlói indítvány esetében sem köteles az indítványozott bizonyítékok beszerzésére, és megvizsgálására, hiszen ez sértené a vádlói és a bírói funkciók tisztántartásának követelményét.

A bíróság nem vehet részt a vád megalapozásában, kiigazításában, mert ez kétségessé tenné a bíróság pártatlanságát, és áttételesen a védelmi jogok sérelméhez vezethet.

A kérdés az, hogyan viszonyul egymáshoz a bíróságnak az a kötelezettsége, mely szerint a bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni, és az a felhatalmazás, hogy ügyészi indítvány hiányában nem kell beszereznie a vádat alátámasztó bizonyítékokat.

Ehhez kapcsolódó jogszabályhelyek:

Be. 268.§ (1) bekezdése, amely szerint a bíróság hivatalból vagy indítványra intézkedik, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak;

az ügyészt hívja fel bizonyítási eszközök felkutatására, megvizsgálására;

Be. 305.§-ban, amikor is a bíróság a bizonyítási eljárás eredményéhez képest a teljesebb felderítés érdekében rendeli el a további bizonyítást.

Ide kapcsolódik még a másodfokú eljárásban történő bizonyítás a Be. 353.§ alapján, amikor is a hiányos és felderítetlen elsőfokú ítélet orvoslása érdekében bizonyítás felvételére kerül sor.

Könnyebb lenne a helyzetünk, ha a jogalkotó a 75.§ II. fordulatában még csak lehetőséget sem adna vádlói indítvány hiányában a vádat alátámasztó bizonyíték beszerzésére, megvizsgálására. („nem szerzi be, nem vizsgálja”)

**Ezzel együtt is azt az álláspontot képviselem, hogy el kell fogadni, és érvényre kell juttatni azt a jogalkotói szándékot, amely a vád megalapozottsága, a bizonyítási eljárásban való aktív részvétel tekintetében az ügyészt szólítja meg, és a vád hiányossága esetében a felelősséget, a vád eredményességének kockázatát az ügyészre telepíti, ténylegesen megteremtve ezáltal a pártatlan bírói eljárás lehetőségét.**

A Be. 75.§ (1) bekezdés I. és II. fordulata együtt kell értelmezni. Az a visszafogott szóhasználat, mely szerint a bíróságnak a valóságghú tényállás tisztázására kell *törekedni*, egy ismeretelméleti alapelveket követ, és egyben igazodik ahhoz a tételhez is, hogy az Alkotmány nem biztosít alanyi jogot az anyagi igazság érvényesülésére, de az ehhez szükséges, és rendszerint erre alkalmas eljárásjogi eszközöket rendelkezésre bocsátja. Ezek a jogállami célok és elvek a tisztességes eljárás alapját képező vádlói és igazságszolgáltatási funkcióinak a szétválasztásán keresztül is megvalósulnak.

Az adott törvényhely értelmezésére lefordítva: a bíróság kétféleképpen teljesítheti a valóságghú tényállás tisztázására való törekvését. Az egyik, hogy az ügyészt helyzetbe hozza, például úgy, hogy a tárgyaláson való részvételre kötelezi, ha a tárgyaláson nincs jelen, vagy maga rendel el bizonyítást. Ha ezt így fogjuk fel, nincs ellentét a Be. 268.§-ban megfogalmazott kötelezettség, illetve a 305.§ (1) bekezdésben megfogalmazott bizonyításkiegészítési lehetőség között.

Abban nincs vita, hogy megmaradt a bíróságnak az a lehetősége, hogy önmaga szerezz be, és vizsgálja meg a vádat alátámasztó bizonyítékot, a kérdés csak az, hogy van-e eljárásjogi következménye, ha ezt nem teszi, mert él a Be. 75.§ II. fordulataiban írt felhatalmazással. Az alapos és hiánytalan tényállás megállapításának a kötelezettsége nem változott, a bizonyítás kereteit és tárgyát a vádelv határozza meg, az ügyészt terheli a bizonyítási kötelezettség.

**A bíróság nem jogosult a vádlói funkciók gyakorlására, ebből az következik, hogy felülbírálat során nem lehet eljárás szabálysértésként vagy megalapozatlansági okként értékelni, hogy a bíróság ügyészi indítvány hiányában nem szerzett be vádat alátámasztó bizonyítási eszközt.**

A Be. 75.§ (1) bekezdés II. fordulója a bizonyítás általános szabályai között szerepel. Ha a törvény felépítését nézzük, akkor azzal is érvelhetünk, hogy a vádlói és bírói bizonyítási szabályok az alapvető szintű rendelkezéshez kapcsolódnak (bizonyítási teher, funkciómegosztás), tehát minden egyéb, a törvény további részeiben szereplő bizonyítási szabályt ennek figyelembevételével kell használni és értelmezni. A bizonyítás általános szabályának a betartása nem vezethet eljárási szankció alkalmazásához, vagyis adott esetben a hatályon kívül helyezéshez. Véleményem szerint akkor élünk az új jogszabálynak a bíróság számára teremtett lehetőségével, ha következetesen alkalmazzuk mind elsőfokon eljárva, mind pedig a fellebbezési eljárás során az eljárási feladatmegosztást megtestesítő szabályokat.

Ennek a szabálynak a figyelembevételével értelmezném a Be. 353.§-t is, vagyis a másodfokú bíróság bizonyítási lehetőségét. A másodfokú bíróság a megalapozatlanság kiküszöbölésére bizonyítást vehet fel, de a vádat alátámasztó bizonyítékok beszerzésére ugyancsak ügyészi indítvány mellett jogosult.

A Be. 75.§ nem egyértelmű megszövegezése veszéllyel jár: az egyik megközelítésben a bíró nem vállal kockázatot, és továbbra is beszerzi, megvizsgálja az általa szükségesnek

tartott bizonyítékokat, függetlenül az ügyészi indítványtól, a másik bírói megközelítés a 75.§ (1) bekezdés II. fordulatainak az alkalmazása.

**Ha következetesen visszük végig a szabályt, akkor a másodfokú bíróságnak helyben kell hagynia a teljes bírói aktivitás mellett hozott döntést, és azt a határozatot is, amely a „passzív bírói eljárás” mellett született.**

El kell gondolkozni azon, hogy a Be, 75.§ (1) bekezdés II. fordulatainak ilyen szövegezése, és az annak alapján kialakuló eltérő gyakorlat vajon megfelel-e a jogbiztonság, a normavilágosság követelményének.

Mindkét bírói attitűdnek, megközelítésnek vannak korlátai. A túlzott bírói aktivitás sérti a feladatmegosztás elvét, a bíró vádlói szerepkört is teljesít, ebben az esetben a pártatlanság elve sérül. A bírói passzivitás pedig odavezethet, hogy nem teljesíti a tényállás valóságú tisztázására való kötelezettségét.

A garanciális jogok megsértése, így a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok vagy a védelmi jogok gyakorlásának a sérelme a Be. 375.§ úgynevezett relatív szabálysértései között szerepelhet. A pártatlan, elfogulatlan bírói ethosznak van egy objektív és egy szubjektív megközelítése. Az objektív az összeférhetetlenségi és az együttalkalmazási tilalmakban fogalmazódik meg, míg a személyes megközelítés az egyéni megnyilvánulás, vélemény formájában mutatkozhat meg. Okkal merülhet fel kétség a bíró pártatlanságát illetően abban az esetben, ha a bíró átveszi a vádlói funkciót, és a bizonyítás során túlzott aktivitást mutat a vádlói akarat érvényesítésében, végső soron a terhelt bűnösségének a megállapításában.

A pártatlanság sérelme önállóan nem jelenik meg mint eljárásjogi szabálysértés, de eredményezheti a védelmi jogok sérelmét, és ilyen formában, mint relatív eljárási szabálysértés kihathat az ítéletre.

\*\*\*\*\*

*A Kollégiumon elhangzott többségi vélemény alapján – amelyben meghatározó jelentősége van a Fővárosi Ítéltábla részt vevő tagjainak is – az alábbi álláspont alakult ki:*

*A Be. 75.§ (1) bekezdés II. fordulata csupán üzenet értékű, szimbolikus jelentősége van, az alkalmazása azonban kockázattal jár.*

*Miután megmaradt a bíróságnak a Be. 75.§ (1) bekezdésében szereplő, a tényállás valóságú megállapítására vonatkozó kötelezettsége, a hivatalból való bizonyítás lehetősége, a bíróság a bizonyítási eljárás során minden olyan rendelkezésre álló bizonyíték megvizsgálására és értékelésére köteles, amely a tényállás tisztázásához szükséges. Nincs tehát jelentősége (és nem is mindig dönthető el előzetesen), hogy az adott bizonyítási eszközből származó bizonyíték a vád alátámasztására, vagy annak gyengítésére alkalmas, a bíróság az ügyészi indítványtól függetlenül köteles bizonyítást folytatni, ahogy azt a hatályos jogszabályok alapján teszi.*

*Ha egy rendelkezésre álló, tehát ismert, de az ügyész által nem indítványozott bizonyíték megvizsgálását a bíró elmulasztja, és ez vezet az ítélet megalapozatlanságához (felderítetlenség), akkor a másodfokú bíróság vagy bizonyítás kiegészítés útján küszöböli ki a megalapozatlanságot, vagy ha ez nem lehetséges, hatályon kívül helyezéssel él.*

*Az elhangzott vélemények szerint a bíróság csak arra nem kötelezhető, hogy felderítse, felkutassa a bizonyítékokat (megjegyezve, hogy erre eddig sem volt köteles), de például szakértőt kell kirendelni az okozott kár, az eltulajdonított érték, stb. megállapítására, ha ezt az ügyész elmulasztotta, és meg kell idézni azt a tanút, akit a nyomozás során nem hallgattak ki, mert nem tudtak a létéről, de a tárgyaláson felmerül, hogy tudomása van a vádirati cselekményről.*

*Összefoglalva: a bíróság bizonyítási kötelezettsége tekintetében semmiféle változás nem történt. Ezt a véleményt erősíti a Be. 305.§ (1) bekezdése, amely alapján a bíróság az ügy teljesebb felderítése érdekében hivatalból vagy indítványra további bizonyítás felvételét, bizonyíték megszerzését rendelheti el.*

\*\*\*\*\*

*A módosított 75.§ (1) bekezdése következetesebben elhatárolja a vádló, illetve a bíróság eljárási feladatait. Az elvi jelentőségű változások a vádely erőteljesebb érvényesülését eredményezik, és szükségessé teszik az eddigi bírói gyakorlat módosítását. Az ügyész feladatává teszi, hogy gondoskodjék a vád megfelelő megalapozásáról.*

*Ha az eljárás adatai a vádat (esetleg) alátámasztó további bizonyítási eszközök létezésére utalnak, de ezek beszerzésére az ügyész nem tesz indítványt, a bíróság nem hívhatja fel a figyelmét, mert ezzel a Be. 1.§-át megsértve vádlói funkciót gyakorolna.*

*Ugyanakkor nincs akadálya, hogy hivatalból elrendelheti bármely bizonyítási eszköz beszerzését, ha ez a hiánytalan és helyes tényállás megállapítása érdekében szükséges.<sup>4</sup>*

Budapest, 2006. június 22.

Dr. Frech Ágnes

<sup>4</sup> Összefoglaló az ítéletábrák, valamint a megyei bíróságok (Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumvezetőinek 2006. március 27-29. között tartott tanácskozása ajánlásairól